

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Petra Průchy a soudců JUDr. Milana Kamlacha a JUDr. Jaroslava Vlašína v právní věci žalobce: **P. Č.**, proti žalované: **Česká advokátní komora**, se sídlem Národní třída 16, Praha 1, proti rozhodnutí žalované ze dne 6. 3. 2008, č. j. 519/08, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 1. 9. 2009, č. j. 10 Ca 186/2009 – 62,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žalované **s e n e p ř i z n á v á** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobce brojí včas podanou kasační stížností proti v záhlaví uvedenému usnesení Městského soudu v Praze, kterým bylo rozhodnuto, že se žádost žalobce o osvobození od soudních poplatků zamítá.

Krajský soud vycházel z následujícího skutkového stavu:

Žalobce se žalobou podanou dne 7. 4. 2008 ke Krajskému soudu v Brně domáhal přezkoumání rozhodnutí České advokátní komory ze dne 6. 3. 2008, č. j. 519/08, jímž byl žalobci určen advokát k poskytnutí bezplatné právní služby, a dále se domáhá toho, aby České advokátní komoře bylo příkázáno „uvést pokyny a poučení ve svých rozhodnutích do souladu s cílem ustanovení o určení advokáta“. Usnesením ze dne 23. 6. 2009 byl žalobce Městským soudem v Praze vyzván (poté co mu byla věc postoupena Krajským soudem v Brně), aby zaplatil soudní poplatek ve výši 2500 Kč. V reakci na toto usnesení žalobce požádal o osvobození od soudních poplatků. Uvedl, že „nedostatek prostředků osvědčuje nejméně jedna příloha návrhu na zahájení řízení a taktéž listiny uložené u

místního správce soudních poplatků (MěS) dne 4. února 2009.“ Soud následně žalobci zaslal formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků – ustanovení právního zástupce“ a vyzval jej, aby tento formulář řádně vyplněný a příslušnými doklady doložený zaslal soudu zpět ve lhůtě dvou týdnů od doručení. Současně byl žalobce poučen, že v opačném případě bude mít soud za to, že žalobce splnění zákonných předpokladů pro osvobození od placení soudních poplatků neprokázal. Na tuto výzvu reagoval žalobce podáním ze dne 14. 8. 2009, v němž uvedl, že *„pro svévoli vykonanou adresovaným soudem v řízení 11 Ca 51/08 nebude vyplňovat na výzvu soudu tiskopis 060. Přiznání k poměrům učinil zadost dne 26. června po výzvě na listě 54, přičemž formulář 006 je také vzorem prohlášení o poměrech, učiněné prohlášení je nutno považovat svou povahou za čestné a podmínkou osvobození je doložení nedostatku, což také splnil. Osobní údaje k zákonné podmínce nepatří, jiné příjmy nemá“* a dále uvedl, že *„ostatní okolnosti jediného příjmu – dvou dávek v hmotné nouzi (zákon 111/06 Sb.) – nejsou vůbec vzhledem k výrazu zákonodárce – nedostatek prostředků – podstatné“*.

Krajský soud v odůvodnění napadeného usnesení vycházel z toho, že v daném případě žalobce tvrdí, že jeho jediným příjmem jsou dávky v hmotné nouzi a nemá žádný majetek větší ceny. Své tvrzení o pobírání dávek však přes výzvu soudu žádným způsobem nedoložil. Žalobce toliko doložil rozhodnutí České advokátní komory ze dne 6. 3. 2008, č. j. 519/08, v němž je uvedeno, že *„žadatel splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků a záloh, což doložil způsobem uvedeným v § 18 odst. 3 zákona č. 85/1996 Sb.“* K tomu soud konstatoval, že nemůže toto rozhodnutí bez dalšího přijmout jako důkaz majetkových poměrů žalobce s odkazem na znění ustanovení § 52 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), z něhož vyplývá, že soudy ve správním soudnictví nejsou vázány rozhodnutími správních orgánů. Dále soud přihlédl k tomu, že z citovaného rozhodnutí České advokátní komory nevyplývá, jakým způsobem ke svému závěru dospěla, a také vzal v úvahu, že Česká advokátní komora poměřovala žalobcovy majetkové poměry s částkou, kterou by musel žalobce vynaložit na odměnu advokáta - tato částka přitom může být vyšší než částka, kterou by musel žalobce zaplatit na soudním poplatku v této věci.

Co se týče odkazu žalobce na písemnosti uložené ve spise sp. zn. 11 Ca 51/2008, soud z uvedeného spisu zjistil, že žalobce v tomto řízení přeložil část dopisu, datovaného dnem 29. 12. 2004, z něhož vyplývá, že žalobci bude od ledna 2005 vyplácena dávka sociální péče ve výši nového životního minima v částce 4300 Kč měsíčně. V této věci soud uvedl, že předložená část písemnosti zcela postrádá vypovídací hodnotu o tom, kým byla sepsána a jakému účelu měla sloužit. Písemnost se vztahuje k počátku roku 2005 a nemohla by tedy bez dalšího sloužit jako podklad pro rozhodování o žádosti žalobce o osvobození od soudního poplatku v roce 2009.

Soud uzavřel, že žalobce přes výzvu soudu nepředložil doklady, kterými by hodnověrně prokázal svá tvrzení o tom, že je příjemcem dávek v hmotné nouzi a že tedy nemá dostatečné prostředky. Toto své tvrzení nedoložil ani v řízení vedeném pod sp. zn. 11 Ca 51/2008, na něž žalobce odkazuje. Žalobce mohl své tvrzení doložit jednoduše předložením kopie příslušného rozhodnutí o přiznání dávek státní sociální podpory, žalobce přitom neuvedl, žádné skutečnosti, které by mu v předložení kopie takového rozhodnutí bránily.

Usnesení Městského soudu v Praze napadl žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížností. Stěžovatel namítl nesprávnou a v důsledku neústavní aplikaci ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. V obtížně srozumitelném podání stěžovatel uvedl, že je na straně žadatele o osvobození od soudních poplatků povinnost tvrzení, nikoliv břemeno důkazní. Je přesvědčen, že i nějak dokázal skutečnost nedostatku prostředků (kopie listin u správy MěS) a nedostatek doložil prohlášením (přiznání se k podstatě jeho poměrů). Rozbor ustanovení § 52 s. ř. s. stěžovatel považuje za nadbytečný, neboť nejde v záležitosti poplatkové povinnosti o provedení dokazování. Stěžovatel nepředložil kopie příslušného rozhodnutí orgánu veřejné správy s vysvětlením, že „když je nemá, natož nemůže-li něco předložit poštovní cestou“. Stěžovatel tvrdí, že „v žádném podání není odkaz na písemnost ve spise řízení 11 Ca 51/08, nýbrž na listiny uložené u místního správce SOP (správa MěS) dne 4. února 2009, přičemž ani tam nikdy nepředložil ani nevydal nějakou část dopisu“. Nesouhlasí s konstatováním, že své tvrzení o přiznání dvou příspěvků žádným způsobem nedoložil. Soud podle stěžovatele nepřihlíží k tomu, že „i soudní poplatek ve výši 1. tisíc, natož v souhrnné nejméně 5.5 tisíce Kč, je břemenem, jenž zákonodárce v právním státě nepřipouští“. Stěžovatel navrhl takovou změnu výroku s odůvodněním, že se žádost navrhovatele nezamítá, poněvadž doložil nedostatek prostředků prohlášením ze dne 26. června i přiznáním se k osobním poměrům dne 14. srpna.

Vyjádření ke kasační stížnosti nebylo žalovanou podáno.

Kasační stížnost je podle § 102 a násl. s. ř. s. přípustná. Nejvyšší správní soud přezkoumal kasační stížností napadené usnesení Městského soudu v Praze v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., vázán jejím rozsahem a uplatněnými stížnými důvody. Neshledal přitom vady podle § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti. Po posouzení věci dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

Při posuzování přípustnosti kasační stížnosti a zkoumání splnění podmínek řízení, Nejvyšší správní soud netrval na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost, ani na povinném zastoupení stěžovatele advokátem. Osvobození od soudních poplatků i právo na bezplatné zastoupení se váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele. Nesplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků přitom vylučuje i právo na bezplatné zastoupení (§ 35 odst. 8 s. ř. s.). Za situace, kdy předmětem kasačního přezkumu je rozhodnutí (usnesení), jímž byla zamítnuta žádost o osvobození od soudních poplatků, by trvání jak na podmínce uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost, tak i na podmínce povinného zastoupení, znamenalo jen další řetězení téhož problému. Trvání na těchto podmínkách, vzhledem ke specifické povaze napadeného usnesení, by vedlo k popření cíle, jenž účastník podáním žádosti sledoval a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti, v němž má být zkoumán závěr o tom, zda účastník měl být od soudních poplatků osvobozen či nikoliv (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, dostupný na www.nssoud.cz).

Rovněž konstantní judikatura Ústavního soudu vyslovila závěr, že „rozhodnutí o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené předpoklady pro přiznání osvobození od soudních poplatků, spadá výhradně do rozhodovací sféry obecných soudů a s ohledem na ústavně zaručený princip nezávislosti soudů (čl. 82 Ústavy České republiky) Ústavnímu soudu nepřisluší přehodnocovat závěry, ke kterým obecný soud při zvažování důvodnosti uplatněného nároku dospěl. Přiznané osvobození od soudního poplatku navíc může být

kdykoliv za řízení, případně i se zpětnou účinností odejmuto, pokud se prokáže, že poměry účastníka osvobození neodůvodňují nebo neodůvodňovaly“ (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2000, sp. zn. IV. ÚS 271/2000).

O věci samé uvažil Nejvyšší správní soud takto:

Individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích. Tento druh osvobození od soudních poplatků je zařazen v ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s., v němž je kromě jiného uvedeno, že účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků se ale, mimo ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s., též aplikuje - za použití ustanovení § 64 s. ř. s. - i ustanovení § 138 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Podle tohoto zákonného ustanovení lze přiznat účastníku řízení osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka, a to zcela nebo zčásti. Žadatel je přitom povinen soudu prokázat věrohodným způsobem své majetkové a sociální poměry.

Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků soud přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším obdobným okolnostem. Při hodnocení majetkových poměrů žadatele je třeba přihlédnout nejen k výši jeho příjmů a množství disponibilních finančních prostředků, ale též k jeho možnosti si tyto prostředky opatřit. Rozhodnutí o žádosti pak musí vždy vycházet z konkrétního posouzení naplnění výše uvedených podmínek a musí odpovídat tomu, aby žadateli nebylo jen pro jeho majetkové a sociální poměry znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo. Osvobození od soudních poplatků je proto možno přiznat pouze osobě, která objektivně není schopna soudní poplatek zaplatit a nemá jinou možnost, jak se domoci svých práv než cestou soudního řízení. Vždy je však nutno přihlížet i ke konkrétním možnostem žadatele finanční prostředky si opatřit. Objektivní hlediska pro posuzování poměrů žadatele, resp. jejich tíživosti, v současné době nejsou v platném právu vyjádřeny. Soudy jsou proto nuceny překlenout tento nedostatek v každém konkrétním případě interpretací. Zhodnocení všech okolností, které v této věci vypovídají o poměrech žadatele je tak věcí úvahy soudu a promítá se do závěru, zda je žadatel, s ohledem na své poměry, schopen zaplatit soudní poplatky.

Z dikce ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. především vyplývá, že účastník může být osvobozen od soudních poplatků při splnění těchto tří předpokladů: a) podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, b) podaný návrh (na zahájení řízení) není zjevně neúspěšný, c) doložení nedostatku prostředků. V daném případě stěžovatel požádal o osvobození od soudních poplatků, tím je splněn první předpoklad. Z obsahu soudního spisu nevyplývá, že by krajský soud vyhodnotil žalobu stěžovatele jako zjevně neúspěšnou, a je tedy splněn i druhý předpoklad. Při zkoumání existence třetí podmínky, tj. zda stěžovatel nemá dostatečné prostředky, nutno nejprve zdůraznit, že účastníka řízení „zatěžuje“ jak břemeno tvrzení, tak i břemeno důkazní. To znamená, že pokud chce být účastník ohledně své žádosti o osvobození od soudních poplatků úspěšný, musí nejen

uvést, v čem spatřuje svůj nedostatek prostředků, který podle jeho názoru vede k tomu, že nemůže soudní poplatek uhradit, ale současně musí i takové tvrzení prokázat. V tomto ohledu je třeba odmítnout nesprávný názor stěžovatele, že ho v řízení o osvobození soudních poplatků nezatěžuje důkazní povinnost stran doložení podaných tvrzení. Právní úprava institutu individuálního osvobození od soudního poplatku neukládá soudu povinnost, aby sám za stěžovatele jako žalobce vyhledával skutečnosti, které by měly charakterizovat nedostatek stěžovatelových prostředků k uhrazení soudního poplatku.

K otázce individuálního osvobození od soudních poplatků pro řízení před správními soudy se Nejvyšší správní soud opakovaně již judikatorně vyjádřil v celé řadě svých rozhodnutích (přímo i v několika rozhodnutích týkajících se samotného stěžovatele). Například ve svém rozsudku ze dne 30. 3. 2004, č. j. 1 Afs 5/2003 - 54, publikovaném pod č. 311/2004 Sb. NSS, zdejší soud ve vztahu k ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. především zdůraznil, že při podání návrhu na individuální osvobození od soudních poplatků podle tohoto ustanovení musí žalobce v žádosti o osvobození od soudních poplatků jednak uvést, v čem spatřuje nedostatek prostředků, z nichž by měl zaplatit soudní poplatek, a jednak toto tvrzení doložit. Ke stejnému závěru dospěl Nejvyšší správní soud taktéž v usnesení ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50, publikovaném pod č. 537/2005 Sb. NSS, když připomněl, že *„povinnost doložit nedostatek prostředků je jednoznačně na účastníkovi řízení, který se domáhá osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.). Pokud účastník tuto povinnost nesplní, soud výdělkové a majetkové možnosti sám z úřední povinnosti nezjišťuje“*. Dále v rozhodnutí ze dne 26. 8. 2009, č. j. 1 As 39/2009 - 88, dostupném na www.nssoud.cz, Nejvyšší správní soud vyslovil, že *„účastník řízení, který požádal o osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.), a který byl soudem řádně poučen (§ 36 odst. 1 s. ř. s.), je povinen uvést a prokázat veškeré skutečnosti rozhodné pro posouzení žádosti. Vyplyne-li z uvedených údajů či obsahu spisu, že jsou nevěrohodné, popř. neúplné, soud žádost zamítne“*, anebo v rozsudku ze dne 27. 7. 2007, č. j. 8 Ans 2/2007 - 51, dostupném na www.nssoud.cz, zaujal také právní názor: *„Nedoloží-li účastník řízení své, byť i tvrzené minimální, příjmy, je dán důvod pro zamítnutí jeho žádosti o osvobození od soudního poplatku“*.

V projednávané věci stěžovatel v žádosti o osvobození od soudních poplatků ze dne 26. 6. 2009 uvedl, že nemá finanční prostředky a je příjemcem dávek v hmotné nouzi. Nedostatek prostředků podle něj osvědčuje nejméně jedna příloha návrhu na zahájení řízení a listiny uložené u místního správce soudních poplatků (MěS) dne 4. 2. 2009. Na výzvu soudu k vyplnění formuláře „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“ a doložení příslušnými doklady, reagoval stěžovatel toliko podáním ze dne 14. 8. 2009, v němž uvedl, že nebude tiskopis 060 vyplňovat, doložení nedostatku prostředků již splnil a jediným jeho příjmem jsou dvě dávky v hmotné nouzi. Žádné jiné doklady stěžovatel soudu nepředložil.

Ačkoliv tedy stěžovatel sám připustil existenci určitého příjmu (pobírání dávek pomoci v hmotné nouzi), přes opakovanou výzvu soudu tyto tvrzené skutečnosti dostatečně neprokázal, čímž zamezil soudu učinit kvalifikovanou úvahu o jeho finanční nouzi. Jak již bylo výše řečeno, povinnost doložit nedostatek prostředků je jednoznačně na navrhovateli a soud zde z úřední povinnosti nepostupuje. Stěžovatel tak neusnesl své důkazní břemeno v tom smyslu, že by soud na základě jím předložených důkazů mohl dospět k závěru pro stěžovatele příznivému. Co se týče odkazu stěžovatele na přílohy

návrhu na zahájení řízení, tyto nedostatky prostředků stěžovatele či specifikaci tvrzeného pobírání sociálních dávek nijak neprokazují. Ani zmiňované listiny uložené u místního správce soudních poplatků (MěS) dne 4. 2. 2009 nemohou sloužit bez dalšího jako relevantní podklad k prokázání nedostatku prostředků stěžovatele v nyní souzené věci. V případě posuzování žádostí o osvobození od soudních poplatků jde pravidelně o rozhodování velmi citlivé na neustále se měnící skutková východiska předložená žadatelem soudu. Naplnění předpokladů pro osvobození od soudních poplatků je potřeba posoudit vždy přísně individuálně v závislosti na konkrétních okolnostech a časovém okamžiku. V dané věci za situace jisté pasivity stěžovatele, kdy pouze konstatoval nedostatek finančních prostředků a pobírání blíže neurčených „dávek v hmotné nouzi“, neuvedl nic dalšího ohledně svého osobního stavu, majetku, zdrojů a výši příjmů, apod. a odmítl vyplnit formulář vzor 060, nelze v obecném odkazu na listiny uložené u místního správce soudních poplatků (MěS) dne 4. 2. 2009 spatřovat vyhovění požadavku prokázání celkových aktuálních majetkových a sociálních poměrů stěžovatele, tj. doložení nedostatku prostředků ve smyslu cit. ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. Navíc se jedná o skutečnosti prokazované s větším časovým odstupem, které se již mohly od začátku roku 2009 také změnit.

Neopodstatněná je rovněž stížní námitka, že soud fakticky vymáhá vyplnění „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“, třebaže i jeho obsahem jsou prohlášení žadatele o pravdivosti všeho, co je tam uvedeno. V této souvislosti Nejvyšší správní soud zdůrazňuje, že tento formulář představuje toliko jeden z možných prostředků sloužících ke zjištění, zda účastník má či nemá dostatečné prostředky. Soud by proto považoval za doložení nedostatku prostředků i jiné sdělení stěžovatele, ale muselo být jít o informaci, resp. důkaz, z něhož by bylo možno dovozovat, že stěžovatel doložil nedostatek prostředků. Nic takového ale stěžovatel neučinil. Stěžovatel se mýlí, pokud se domnívá, že obsahem Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech jsou jen čestná prohlášení žadatele o pravdivosti všeho, co je tam uvedeno. Tak např. k bodům II. a III., pokud je žadatel vyplňuje, je třeba i potvrzení zaměstnavatele, a k bodům IV. až VI. je třeba připojit přílohy, kterými jsou rozhodnutí daňová a rozhodnutí o přiznání dávky z hmotného a sociálního zabezpečení. Právě ty byly dle tvrzení stěžovatele v jeho případě aktuální, přesto je soudu nepředložil.

Třeba podotknout, že přezkoumávané rozhodnutí Městského soudu v Praze není postaveno na závěru, že by stěžovatel měl dostatek prostředků, a nejsou tudíž u něj dány důvody pro osvobození od soudních poplatků. Soud neosvobodil stěžovatele od soudních poplatků proto, že ten věrohodným a úplným způsobem nedoložil své osobní, majetkové a výdělkové poměry. Soud v tomto případě ani nepřistoupil k meritornímu posouzení, zda poměry na straně stěžovatele odůvodňují osvobození od soudních poplatků. Pro stěžovatele je toto nepříznivé rozhodnutí nutno chápat jako procesní sankci reagující na jeho nedostatečné prokázání tvrzených skutečností, a tedy i na samotná neúplná a nevěrohodná tvrzení ohledně jeho majetkové a sociální situace. Nejvyšší správní soud se tak ztotožnil se závěrem soudu, že stěžovatel dostatečným způsobem neprokázal jím tvrzený nedostatek prostředků pro naplnění podmínek osvobození od soudních poplatků dle § 36 odst. 3 s. ř. s.

Ze všech výše uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že napadené usnesení Městského soudu v Praze netrpí nezákonností ani jinou vadou podle

§ 103 odst. 1 písm. a) a d) s. ř. s., a kasační stížnost proto podle § 110 odst. 1 s. ř. s. jako nedůvodnou zamítl.

O nákladech řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud podle § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, nemá proto právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti ze zákona. Žalovaný správní orgán měl ve věci úspěch, nevznikly mu však náklady řízení o kasační stížnosti přesahující rámec jeho běžné úřední činnosti, proto mu soud právo na náhradu nákladů řízení nepřiznal.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3 s. ř. s.).

V Brně dne 15. prosince 2009

JUDr. Petr Průcha
předseda senátu